

Nr. 13 - Persillekræmmeren - 2004

Brugsen i Stensballe

Stensballe Brugsforening (Brugsen) blev startet i 1909 og var i funktion indtil 2003, i alt 94 år. I perioden 1909 – 1973 hæftede medlemmerne solidarisk for foreningens forpligtelser. Derefter blev ansvarsfordelingen: For foreningens forpligtelser hæfter alene foreningens formue, og medlemmerne har intet personligt ansvar. I maj 2003 omdannedes Brugsen til en lavprisbutik, Fakta under den kooperative bevægelse COOP, Danmark.

Stensballe Lokalhistoriske Arkiv har modtaget Brugsens protokoller, skøder og kontrakter til opbevaring for eftertiden.

"Stensballehus", Bygaden 87, hvor Brugsen havde sin start i 1909

Vedtægter

En Brugs drives ud fra vedtægter, der vedtages på generalforsamlingen, der er foreningens øverste myndighed. Brugsens vedtægter fra 1909, i alt 29 paragraffer, lyder eksempelvis:

§ 1. Foreningens formål er ved fællesindkøb at skaffe sine medlemmer gode og uforfalskede varer til den billigste pris, der kan fås ved indkøb i store partier.

§ 2. Foreningens driftskapital til varekøb fås ved et af bestyrelsen optaget lån, og et indmeldelsesgebyr på 10 kr.

§ 13. Bestyrelsen tager bestemmelse om anvendelse af foreningens formue, besørger alle indkøb og bestemmer udsalgspriserne. Uddeleren vælges på generalforsamlingen, hvor endvidere tages bestemmelse om aflønningen.

§ 19. Det ved uddelingen indvundne overskud benyttes til at bestride omkostningerne ved indkøb og salg. Til reservefonden henlægges indtil 1%. Resten fordeles og udbetales til medlemmerne i forhold til deres indkøb.

§ 20. Foreningens medlemmer er solidarisk ansvarlige for foreningens forpligtelser.

§ 24. Ingen uden medlemmer kan få varer udleveret i foreningen.

§ 26. Uddeling af varer sker udelukkende mod kontant.

Bygaden 87

Den nystartede Brugs fik i 1909 til huse i lejede lokaler i "Stensballehus" på Bygaden 87. Et hus fra 1771, der indgår i mange spændende sammenhænge i Stensballes historie.

Første protokollerede bestyrelsesmøde var den 20. juni og generalforsamling den 1. juli 1909. I 1910 købte Brugsen en grund på Bygaden 69 (skøde fra Voer og Nim Herreds-Stensballegaards Birketing) på 4 Skjr. (ca. 3500 m²) for 1000 kr. til opførelse af en Brugs i egne lokaler. Senere viste det sig muligt at udstykke og frasælge to parceller fra grunden til en pris af 800 kr.

Brugsen på Bygaden 69, 1973

Bygaden 69

Den 23. oktober 1911 åbnede den nybyggede Brugs. Den omfattede forretning, lager og beboelse til uddeleren. Byggeomkostningerne udgjorde 4190 kr. Samtidig hermed ansattes en (fast) uddeler, foreløbig for 1 år. En ansættelse, der kom til at omfatte både 1. og 2. verdenskrig. I 1912 fik Brugsen indlagt elektricitet og telefon. I 1936 skrev "Uddelerbladet" i forbindelse med uddelerens 25 års jubilæum: "Brugsforeningen i Stensballe har udviklet sig fra en ringe begyndelse til en anseelig forretning. Ikke alene er lokalerne gentagne gange blevet ombygget og udvidet, men omsætningen er firedoblet. Kontant betaling har steds været et ufravigeligt forretningsprincip. Brugsen

tæller blandt de solideste i landet."

I 1960- og 1970'erne havde landsbyen Stensballe vokseværk. Flere og flere tilflyttere kom til. Vær-Nebel Kommune blev nedlagt i 1970, og Stensballe blev en forstad til Horsens. Brugsens omsætning var steget fra 200.000 kr. i 1931 til 2.300.000 kr. i 1973, og Brugsens lokaler fandtes for små. Derfor blev der i 1970 lavet en plan til inddragelse af uddelerens beboelse til forretning. Horsens Kommune kom ind i billedet, men kunne ikke godkende udvidelsen, medmindre Boligministeriet gav dispensation. Det troede bestyrelsen ikke rigtig på. Interessen samlede sig i stedet om en plads i et butikscenter, der tænkte etableret på hjørnet af Bygaden og Brådhusvej. FDB (Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger) igangsatte markedsanalyser af Brugsens fremtid i Stensballe (og de fandtes positive). I 1973 købte Brugsen for 125.000 kr. en grund på 10.000 m² på Brådhusvej 3, og i 1974 igangsattes bygning af en ny Brugs. Allerede i 1972 var Brugsen gået fra diskbetjening til supermarkedetsdrift.

Brugsen på Brådhusvej, 1974

Brådhusvej 3

Den 7. november 1974 åbnede Brugsen sine døre på Brådhusvej 3. Den havde efter hjemtagning af lån kostet 3.040.106 kr., heraf gik 690.000 kr. til inventar. Den gl. Brugs på Bygaden blev solgt for 250.000 kr. med 50.000 kr. i udbetaling. Byggeriet betød, at omsætningen måtte tredobles i forhold til den nuværende (ca. 10 mill. kr.), hvis der skulle være holdbarhed i økonomien. For året 1975 blev dividenden 0%. Normalt var den typisk 3 – 4 %. Der var underskud, og det vurderedes, at der ville være underskud i flere år fremover. Brugsen besluttede derfor at melde sig ind i DB (Danmarks Brugsforeninger) under FDB's beskyttede vinger, selv om selvstændigheden mindskedes.

Det betød, at Brugsen fremtidig var underlagt direktionen ved FDB med hensyn til budget og rådgivning ved ansættelse af uddeler, men i det daglige var Brugsen stadig sin egen lokale enhed med egen butiksbestyrelse og årsmøder. I 1980 blev butiksbestyrelsen

udvidet med en fast repræsentant fra personalet. Fra starten i 1974 tog omsætningen et gevaldigt hop opad, senere mere jævnt, men altid stigende. Det samme gjorde omkostningerne, og avancen blev mindre med årene. I Brugsens levetid på Bråddhusvej var der gode år, men flest dårlige, hvilket betød, at FDB i 2003 besluttede at lukke Brugsen. Uddeler, personale og butiksbestyrelse samt FDB gjorde sig ellers gennem årene de utroligste anstrengelser for at øge omsætningen og avancen.

Brugsens sommer-grillfester var et tilløbsstykke.
De startede i 1984 som en fejring af Brugsens 75 års jubilæum

Fakta

Den 8. maj 2003 blev Brugsen omdannet til en lavprisbutik, Fakta, under den kooperative bevægelse COOP Danmark. Butikken har åbent alle ugens 7 dage, og der føres 1350 varer til faste lavpriser samt diverse her- og nu varer.